पूर्व पृष्ठ अंक योग	+	वर्तमान पृष्ठ प्राप्तांक	=	इस पृष्ठ के अंकों का योग

संस्कृत/ Sanskrit 24-25/B-10 -1	वेद भूषण पञ्चम वर्ष परीक्षा / Veda Bhushan Fifth Year Examination कक्षा 10वीं / पूर्व मध्यमा - II/Class 10th/Purva Madhyama - II	SET - A

प्रश्न पत्र संख्या / Que. Paper No. : V/24-25/ B-10-1/

विषय /Subject - **संस्कृत** / Sanskrit

पूर्णांक / Max. Marks - 100 **समय** / Time - 3 **घंटा**/3 Hours

खण्ड क

(अपठितावबोधनम् - 20 अङ्काः)

प्र.1. अधोलिखितम् अपठितगद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत —

दाक्षिणात्ये जनपदे महिलारोप्यं नाम नगरम् आसीत्। तस्य समीपे एकः महान् वटवृक्षः आसीत् । तत्र चित्रग्रीवः नामकः कपोतराजः सकुटुम्बः निवसति स्म। एकदा जालतण्डुलहस्तः एकः व्याधः तत्र आगच्छत् । वृक्षस्य अधः जालं प्रासारयत् । उपरि च तण्डुलान् अक्षिपत् । ततः दूरं गत्वा निभृतः स्थितः। ततः कपोतशावकाः तण्डुलान् दृष्टवन्तः । तान् भक्षयितुम् उद्यताः कपोतशावकाः जाले एव बद्धाः अभवन् । ते सर्वे जालात् बहिः आगन्तुं जालस्य भेदनाय च परिश्रमम् अकुर्वन् । तदा चित्रग्रीवः तान् अवदत् - "अहो न भेदितव्यम्। यूयं सर्वे मिलित्वा पाशं नीत्वा उत्पतत ।" तदा सपाशजालाः कपोताः उदपतन् । तस्य वनस्य एकस्मिन् भूभागे चित्रग्रीवस्य सुहृद् हिरण्यकः अवसत् । चित्रग्रीवः कपोतैः सह तस्य बिलसमीपे अवातरत्। हिरण्यकः पाशम् अकृन्तत् । एवं ते कपोताः पुनः मुक्ताः ।

1. **एकपदेन उत्तरत -** $1 \times 5 = 5$

अ. नगरस्य नाम किम् ?

आ. कपोतराजस्य नाम किम् ?

इ. चित्रग्रीवस्य सुहृद् कः आसीत् ?

ई. कः पाशम् अकृन्तत् ?

ऋ. के पुनः मुक्ताः ?

---

2. **पूर्ण वाक्येन उत्तरत -** $2 \times 5 = 10$

क. चित्रग्रीवः तान् किम् अवदत् ?

ख. एकः महान् वटवृक्षः कुत्र आसीत् ?

ग. के तण्डुलान् दृष्टवन्तः ?

घ. के बिलसमीपे अवातरन् ?

ङ. ते सर्वे किमर्थं परिश्रमम् अकुर्वन् ?

---

3. **अस्य अनुच्छेदस्य कृते उपयुक्तं शीर्षकं संस्कृतेन लिखत। (द्वित्रिशब्दात्मक-वाक्यम्)** 1

---

4. निर्देशानुसारं उत्तरत। (केचन चत्वारः) $1 \times 4 = 4$

क. 'तान् भक्षयितुम् उद्यताः कपोतशावकाः जाले एव बद्धाः अभवन्' अस्मिन् वाक्ये 'अभवन्' इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किम्?

क) कपोतशावकाः   ख) जले   ग) बद्धाः   घ) भक्षयितुम्

ख. 'एकदा जालतण्डुलहस्तः एकः व्याधः तत्र आगतः' अस्मिन् वाक्ये 'जालतण्डुलहस्तः' इति पदस्य विशेष्यपदं किम्?

क) एकः   ख) व्याधः   ग) तत्र   घ) आगतः

ग. 'निषादः' इत्यर्थे किं पदम् अनुच्छेदे प्रयुक्तम्?

क) कपोताः   ख) सकुटुम्बः   ग) मिलित्वा   घ) व्याधः

घ. 'उपरि' इति पदस्य किं विलोमपदम् अनुच्छेदे प्रयुक्तम्?

क) एकदा   ख) अधः   ग) दृष्ट्वा   घ) मुक्ताः

खण्ड ख

(रचनात्मककार्यम् - 15 अङ्काः)

प्र.2. अधः चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां साहाय्येन पञ्च वाक्यानि संस्कृतेन लिखत। $1 \times 5 = 5$

(मञ्जूषा - उद्यानम्, बालः, खेलतः, बाला, करोति, पश्यति, वृक्षः, चित्रम्, रचयति, उपविशति, दोलायाम्, पादकन्दुकेन)

प्र.3. अधोलिखितानि वाक्यानि संस्कृतभाषया अनूद्य लिखत - 1 × 5 = 5

क. संस्कृत देवभाषा है । / Sanskrit is a dev language.

ख. यह भाषा सभी भाषाओं की जननी है ।/This language is the mother of all languages.

ग. इस भाषा में अनेक ग्रन्थ हैं । / There are many texts in this language.

घ. मोहन राम से सुन्दर है । / Mohan is beautiful then Ram.

ङ. बालक को दौड़ना नहीं चाहिए । / Boy must not have run.

पूर्व पृष्ठ अंक योग	+	वर्तमान पृष्ठ प्राप्तांक	=	इस पृष्ठ के अंकों का योग

प्र.4. **स्वविद्यालयस्य प्रधानाचार्याय दिनद्वयस्य रुग्णतावकाशार्थं प्रार्थनापत्रं लिखत ।** $1 \times 5 = 5$

खण्ड - ग

(अनुप्रयुक्त व्याकरणम् - 25 अङ्काः)

प्र.5. अधोलिखितपदानां विग्रहवाक्यपूर्वकं समासं निर्दिशत । $1 \times 5 = 5$

		विग्रहः	समासनाम
क.	उद्दालकपुत्रः	....	....
ख.	यज्ञदक्षिणा	....	....
ग.	प्राचीनकालः	....	....
घ.	अनुरथम्	....	....
ङ.	अधिहरि	....	....

प्र.6. अधोलिखितपदानां लिङ्ग-विभक्ति-वचनानि लिखत । $1 \times 5 = 5$

		लिङ्गम्	विभक्तिः	वचनानि
क.	चन्द्रमाः	....	....	....
ख.	मातृन्	....	....	....
ग.	तस्यै	....	....	....
घ.	पन्थानः	....	....	....
ङ.	देवानाम्	....	....	....

प्र.7. अधोलिखितपदानां प्रकृतिप्रत्ययौ विभजत । $1 \times 5 = 5$

		प्रकृतिः	प्रत्ययः
क.	गुणवान्	....	....
ख.	कर्तव्यम्	....	....
ग.	हर्तुम्	....	....
घ.	पठितवान्	....	....
ङ.	खादितव्यम्	....	....

प्र.8. सत्यम् / असत्यम् इति चिनुत । $1 \times 5 = 5$

क. बहूनि महाकाव्यानि सन्ति । ....

ख. सम्बोधने द्वितीया स्यात् । ....

ग. गां दोग्धि पयम् । ....

घ. रामः यदुवंशे जातः । ....

ङ. अमरकोषे त्रीणि काण्डानि सन्ति । ....

प्र.9. अधोलिखितसमुचितशब्दमेलनं कुरूत । $1 \times 5 = 5$

क.	आत्मवर्णनम्	कारकाणि
ख.	दशसहस्रशब्दाः	गीतायाम्
ग.	शिक्षेरन्	अमरकोषग्रन्थे
घ.	कालिदासः	शिक्षयेयुः
ङ.	षट्	रघुवंशमहाकाव्यम्

खण्डः - घ

(पठितावबोधनम् - 40 अङ्काः)

प्र.10. अधोदत्तान् श्लोकान् पठित्वा प्रश्नानां समाधानानि लिखन्तु । $2 \times 5 = 10$

हिताहितं सुखं दुःखमायुस्तस्य हिताहितम् ।
मानं च तच्च यत्रोक्तमायुर्वेदः स उच्यते ॥१॥

आदित्यस्य नमस्कारान् ये कुर्वन्ति दिने दिने ।
आयुः प्रज्ञा बलं वीर्यं तेजस्तेषां च जायते ॥२॥

उद्योगिनं पुरुषसिंहमुपैति लक्ष्मीर्दैवेन देयमिति कापुरुषा वदन्ति ।
दैवं निहत्य कुरु पौरुषमात्मशक्त्या यत्ने कृते यदि न सिध्यति कोऽत्र दोषः ॥३॥

रे रे चातक ! सावधानमनसा मित्र ! क्षणं श्रूयताम्, अम्भोदा बहवो हि सन्ति गगने सर्वेऽपि नैतादृशाः ।
केचिद् वृष्टिभिरार्द्रयन्ति धरणीं गर्जन्ति केचिद् वृथा, यं यं पश्यसि तस्य तस्य पुरतः मा ब्रूहि दीनं वचः ॥

1. कः आयुर्वेदः उच्यते ?

----

2. आदित्यस्य नमस्कारात् किं भवति ?

----

3. दैवं निहत्य किं कर्तव्यम् ?

----

4. के वृष्टिभिः धरणीम् आर्द्रयन्ति ?

----

5. यं यं पश्यसि तस्य तस्य पुरतः किं न कर्तव्यम् ?

प्र.11. अधोलिखितप्रश्नानाम् उत्तरं 25-30 शब्दैः उत्तरत । 2 × 5 = 10

1. दुःखं कतिविधं ? के च ते ?

----

2. के मन्त्रद्रष्टारः ?

----

3. हिताशी स्यात् .... पूरयत ।

----

4. लकाराः कति ? के च ते ?

----

5. उद्दालकस्य पुत्रस्य नाम किम् ?

प्र.12. अधोलिखितप्रश्नानाम् उत्तरं 40-50 शब्दैः उत्तरत । 3 × 4 = 12

1. "अभीवर्तेन मणिना .... राष्ट्राय वर्धय" इति मन्त्रं पूरयित्वा तात्पर्यं स्पष्टयत ।

----

2. शिवराजः कीदृशीं प्रतिज्ञामकरोत् ?

----

3. महाकविः कालिदासस्य कति नाटकानि सन्ति ? के च ते ?

----

4. नचिकेताः किमर्थं यमलोकम् अगच्छत् ? वर्णयत ।

प्र.13. अधोलिखितप्रश्नानाम् उत्तरं 120-150 शब्दैः उत्तरत । 4 × 2 = 8

अ. राष्ट्राभिवर्धनसूक्तं वर्णयत ।

अथवा

नचिकेताः कति वरान् यमात् प्राप्तवान् ? यथाक्रमं तान् वर्णयत ।

आ. लट्-लङ्-लृट्-लोट्-लेट्-लकाराः कस्मिन्नर्थे भवन्ति ? सोदाहरणं लिखत ?